

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ПРЕДМЕТ ВЕЉКОВ против СРБИЈЕ

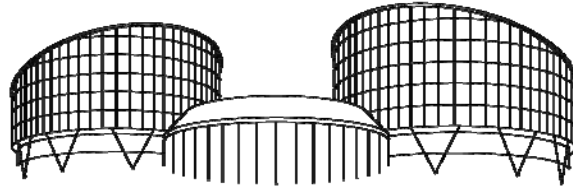
(Представка број 23087/07)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

19. април 2011. године

*Ова пресуда ће постати правоснажна у околностима утврђеним
чланом 44. став 2. Конвенције. Могуће су редаторске измене.*

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

У предмету Вељков против Србије,

Европски суд за људска права (Друго одељење) заседајући у већу у чијем су саставу били:

Françoise Tulkens, *Председник,*

Ireneu Cabral Barreto,

David Thór Björgvinsson,

Dragoljub Popović,

Giorgio Malinverni,

András Sajó,

Guido Raimondi, *судије,*

и Françoise Elens-Passos, *заменик секретара Одељења,*

после већања на затвореној седници одржаној 29. марта 2011. године,

изриче следећу пресуду, која је усвојена на тај дан:

ПОСТУПАК

1. Предмет је формиран на основу представке (број 23087/07) против Републике Србије, коју је Суду према члану 34. Конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: „Конвенција“) поднела држављанка Србије, гђа Рајка Мићић (у даљем тексту: „Подноситељка представке“), 29. маја 2007. године. Подносиатељка представке је 8. септембра 2010. године обавестила Суд да је променила презиме у Вељков.

2. Подносиатељку представке је заступао г. В. Бељански, адвокат из Новог Сада. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) заступао је њен заступник, г. С. Царић.

3. Председник већа је представки дао предност у складу са Правилем 41 Пословника Суда.

4. Председник Другог одељења је 4. марта 2008. године одлучио да Владу обавести о представци. Такође је одлучено да се основаност представке разматра заједно са допуштеношћу (члан 29. став 3).

ЧИЊЕНИЦЕ

I. ОКОЛНОСТИ ПРЕДМЕТА

5. Подносиатељка представке је рођена 1958. Године и живи у Јадранској Лешници.

6. Подносиатељка представке је са њеним партнером, П. Ј., живела у Београду од маја 2001. године до јануара 2006. године, када се преселила у родитељску кућу, због наведеног „психичког злостављања” од стране њеног партнера. Њихова кћерка М. Ј., рођена 2002. године, наставила је да живи са оцем.

A. Парнични поступак (старатељство и издржавање за дете, укључујући усвајање приврмених мера)

7. Подносиатељка представке је 20. фебруара 2006. године поднела парничну тужбу против П. Ј. (у даљем тексту: „Тужени“) Првом општинском суду у Београду (у даљем тексту: „Општински суд“), тражећи вршење родитељског права и издржавање за М. Ј.

8. Тужени је 1. марта 2006. године поднео посебну тужбу против подносиатељке представке Општинском суду, такође тражећи вршење родитељског права и издржавање за М. Ј.

9. Општински суд је 16. маја 2006. године прибавио мишљење Градског центра за социјални рад, Одељење Палилула, у коме је наведено да вршење родитељског права треба поверити мајци.

10. Подносиатељка представке је 17. маја 2006. године затражила од суда да донесе решење о привременој мери којим уређује њено право одржавања контаката са М. Ј.

11. На рочишту одржаном 8. јуна 2006. године, тужени је такође тражио издавање привремене мере којом би се њему поверило старатељство над М. Ј.

12. Општински суд је 15. јуна 2006. године наложио туженом да подносиатељки представке дозволи да виђа М. Ј. тако што ће њихову кћерку доводити последњег петка у месецу у 14.00 сати у Центар за социјални рад у Лозници и узимати је од подносиатељке представке у Београду у исто време следећег петка.

13. Тужени је 20. јуна 2006. године ставио примедбу на мишљење Центра за социјални рад из маја 2006. године и накнадно се жалио на

решење о привременој мери, 10. јула 2006. године. Изгледа да је ова жалба прослеђена Окружном суду у Београду 27. августа 2006. године.

14. Следеће рочиште планирано за 3. јул 2006. године је одложено зато што Општински суд није обезбедио присуство судије поротника за породична питања, како се то захтева релевантним одредбама домаћег права.

15. Рочиште планирано за 5. септембар 2006. године је такође одложено зато што се у том тренутку спис предмета физички налазио код Окружног суда, који је требало да одлучи у вези са донетим решењем о привременој мери.

16. Окружни суд у Београду је 14. септембра 2006. године одбио жалбу туженог и потврдио решење о привременој мери од 15. јуна 2006. године.

17. Општински суд је 30. новембра 2006. године разматрао да ли да два парнична поступка здружи у један судски спис, и одложио предмет до 30. јануара 2007. године.

18. Центар за социјални рад Палилула је у међувремену 6. новембра 2006. године обавестио Општински суд да је примедба туженог на њихово прво мишљење од 16. маја 2006. године усвојена, зато што је надлежно Министарство утврдило неправилности у његовом раду. Центар је такође упозорио суд да није могао да поуздано процени да ли је закључак овог мишљења био у најбољем интересу детета, посебно због потребе да се утврди стање менталног здравља подносиоце представке.

19. Према додатном ажурираном мишљењу Центра од 4. децембра 2006. године (види став 52. у даљем тексту), Општински суд је 11. децембра 2006. године донео ново решење о привременој мери, ограничивши виђање подносиоце представке са М.Ј. на два сата петком у просторијама Центра за социјални рад Палилула у Београду, чиме је решење о привременој мери од 15. јуна 2006. године застарело.

20. Подносиоца представке се 22. децембра 2006. године жалила на ново решење о привременој мери, а 9. јануара 2007. године је обавестила суд да није ишла и да неће ићи у Београд да се види са кћерком, зато што се плаши насилничког понашања туженог и застрашивања.

21. Општински суд је 30. јануара 2007. године констатовао да је подносиоца представке дошла лично, али да је рочиште било планирано наредног дана и да неће моћи да му присуствује (види став 17. у горњем тексту).

22. Окружни суд у Београду је 14. фебруара 2007. године потврдио решење о привременој мери.

23. Општински суд је 27. априла 2007. године формално спојио две парнице, а подносиоца представке је изјавила да се такође може

прибавити мишљење Центра за социјални рад у Лозници и њој привремено поверити вршење родитељског права.

24. Општински суд је 7. маја 2007. године привремено поверио вршење родитељског права у односу на М. Ј. туженом, до правоснажног окончања овог поступка. Он је такође затражио од Центра за социјални рад Палилула да да стручно мишљење о томе како би требало утврдити вршење родитељског права у најбољем интересу детета, као и права на виђање детета од стране родитеља коме дете није поверено. Решење о привременој мери од 11. децембра 2006. године остало је на снази у делу који се односи на контакт подносиоце представке са њеном кћерком.

25. Окружни суд је 6. јуна 2007. године потврдио ову одлуку по жалби. Суд је 13. јула проследио спис предмета Општинском суду.

26. Центар за социјални рад Палилула је 18. јуна 2007. године поднео извештај, у коме је препоручио како да се утврди вршење родитељског права и право на виђање детета (види став 58. у доњем тексту).

27. Центар за социјални рад у Лозници је 27. септембра 2007. године издао извештај о посетама подносиоце представке том центру.

28. Рочиште планирано за 22. новембар је 2007. године је одложено због штрајка правосудних органа.

29. Подносиоца представке је 12. децембра 2007. године затражила изузеће судије Општинског суда, али је 19. децембра 2007. године председник суда њен захтев одбио.

30. На следећем рочишту које је одржано 20. децембра 2007. године, Општински суд је решио да лично саслуша обе странке 28. јануара 2008. године.

31. Следећа рочишта су одржана 28. јануара и 4. марта 2008. године. Касније је подносиоца представке затражила од Општинског суда да прибави мишљење вештака о психо-физичкој способности и ње и туженог да се брину о детету.

32. Пошто су обе стране уплатиле предужам трошкова вештачења, Општински суд је 3. априла 2008. године наложио Савету Медицинског факултета у Београду да припреми мишљење вештака.

33. Међутим, на рочишту одржаном 1. октобра 2008. године, суд је преиначио своје решење и наложио да извештај вештака припреми Институт за неуропсихијатрију „Др Лаза Лазаревић“.

34. Савет стручњака Института за неуропсихијатрију је 19. марта 2009. године обавестио Општински суд да због негативног става подносиоце представке према овом институту и навода о ранијем фалсификату њених лекарских уверења од стране лекара Института, он неће моћи да обави вештачење у болници. Истог дана је Општински

суд затражио од Центра за социјални рад да омогући Савету стручњака да подносиољка представке и дете буду прегледани у Центру.

35. После прегледа странака и М. Ј. дана 19. и 24. марта 2009. године, Савет стручњака је 27. априла 2009. године доставио свој извештај о способностима странака да врше родитељска права и одговорности. Он је 15. маја 2009. године доставио и додатни извештај у коме препоручује да се вршење родитељске дужности повери туженом.

36. Рочиште планирано за 8. јул 2009. године је одложено зато што је подносиољка представке ангажовала адвоката коме је било потребно време да проучи спис предмета.

37. Следеће рочиште, планирано за 30. септембар 2009. године, је одложено на захтев адвоката подносиољке представке. Суд му је наложио да на извештај вештака одговори у року од петнаест дана.

38. Рочиште планирано за 11. новембар 2009. године није одржано, због штрајка Адвокатске коморе.

39. Рочиште планирано за 9. децембар 2009. године је одложено на неодређено време, због реформе правосуђа у току.

40. Подносиољка представке је 11. новембра и 9. децембра 2009. године ставила примедбе на извештај вештака. Тужени је на примедбе подносиољке одговорио 31. децембра 2009. године. Подносиољка представке је 3. марта 2010. године дала коментар на запажања туженог.

41. Савет стручњака је на коментаре његовог извештаја од стране подносиољке представке одговорио 30. марта 2010. године. Тужени је 9. јуна 2010. године дао коментар и на запажања стручњака и на запажања подносиољке представке.

42. Основни суд је 17. јуна 2010. године одржао прво рочиште по завршетку реформе правосуђа.¹

43. Основни суд је 18. јуна 2010. године наложио психологу где М. Ј. иде у школу да достави процену психо-физичког стања детета. Он је такође наложио и Центру за социјални рад Палилула да обезбеди ажурирано мишљење о утврђивању начина вршења родитељског права и да га обавести о резултатима корективног праћења вршења родитељског права од стране Саветовалишта за брак и породицу (види став 65. у даљем тексту).

44. Суд је 19. јула 2010. године примио оцену школског психолога.

45. Основни суд је заказао следеће рочиште за саслушање странака за 15. септембар 2010. године.

46. Испоставило се да поступак и даље траје пред првостепеним судом.

¹ После реформе правосуђа, Основни суд у Београду је постао надлежни суд у овом предмету.

Б. Извршење решења о привременој мери

(а) Решење о привременој мери од 15. јуна 2006. године

47. После доношења решења о привременој мери 15. јуна 2006. године, први покушај спајања подносиољке представке и М. Ј. био је 7. јула 2006. године у Центру за социјални рад у Лозници. Према извештају Центра, тужени није припремио М. Ј. за поновни сусрет и током састанка је био вербално агресиван. М. Ј. је у почетку била невољна да приђе подносиољки представке, али се на крају „приближила” и прихватила поклоне од мајке. Центар је предложио да се будући састанци одржавају петком, у парку недалеко од стана туженог у Београду, пре него што подносиољка представке и М. Ј. почну да проводе заједно целу седмицу. Подносиољка представке је изјавила да се плаши да остане сама са туженим. То је био први и последњи пут да је тужени довео М. Ј. у Лозницу, одбивши да то даље чини.

48. Подносиољка представке је 14. августа 2006. године званично затражила извршење решења о привременој мери од 15. јуна 2006. године. Општински суд је 17. августа 2006. године одбацио предлог подносиољке представке као неуредан, пошто на решењу о привременој мери није било печата којим се потврђује да је постало правоснажно.

49. Окружни суд је 13. новембра 2006. године укинуо ово решење по жалби и вратио предмет на нижу инстанцу. Изгледа да је ово решење уручено подносиољки представке 11. маја 2007. године.

50. Подносиољка представке је наставила да петком одлази у просторије Центра за социјални рад у Лозници, наводећи да се плаши да се са кћерком састаје у присуству туженог у Београду и инсистирајући да се са њом састаје у Лозници. После њеног упита да ли је за време тих састанака могуће присуство социјалних радника, добила је обавештење да то није уобичајена пракса.

51. Подносиољка представке је 24. новембра 2006. године дошла у Центар за социјални рад у Лозници да тражи извршење решења о привременој мери које је донео Основни суд. Обавештена је да Центар није надлежан за овај случај, пошто М. Ј. живи у Београду.

(б) Решење о привременој мери од 11. децембра 2006. године

52. Центар је 4. децембра 2006. године Општинском суду доставио додатно ажурирано мишљење, у коме је навео да је, с обзиром на непостојање редовног или суштинског контакта између подносиољке представке и М. Ј. последњих месеци, у најбољем интересу детета да привремено остане да живи са оцем. Центар је предложио да се

припреми нови коначни извештај пошто се уложе додатни напори за успостављање везе између мајке и кћерке.

53. Општински суд је 11. децембра 2006. године донео ново решење о привременој мери, ограничивши контакт подносиољке представке са М. Ј. на два сата сваког петка у Центру за социјални рад Палилула у Београду.

54. Центар за социјални рад из Лознице је 18. децембра 2006. године доставио своје мишљењу Центру за социјални рад Палилула, указавши да тужени може манипулисати са наводним проблематичним менталним здрављем подносиољке представке. Он је предложио да здравствена установа прегледа подносиољку представке и да мишљење о способности обеју странака да врше родитељска права и одговорности.

55. Подносиољка представке је 9. јануара 2007. године обавестила суд да није и да неће ићи у Београд да се види са кћерком, јер се бојала наводних претњи туженог и обећања да ће је „послати у лудницу”.

56. Из дописа Центра за социјални рад Палилула од 9. априла 2008. године изгледа да подносиољка представке до тог тренутка није присуствовала ниједном заказаном виђању са кћерком у Београду.

57. Општински суд је 7. маја 2007. године донео решење о привременој мери да М. Ј. буде код туженог, а решење о привременој мери од 11. децембра 2006. године у делу који се односи на виђање подносиољке представке са њеном кћерком је остало на снази.

58. Центар за социјални рад Палилула је 18. јуна 2007. године препоручио да се вршење родитељског права повери туженом, а да се право на виђање са дететом подносиољке представке ограничи на један сат сваког петка, у Центру за социјални рад Палилула. Одлука о праву на виђање са дететом би била измењена и проширена пошто се емотивне везе и брига између подносиољке представке и њене кћерке обнове. Стручњаци Центра су истакли да им се подносиољка представке није обратила да би могла да виђа М. Ј., а он је понудио стручну помоћ како би се олакшао контакт између мајке и кћерке, као и са туженим, да би мотивисао М. Ј. да одржава контакте са подносиољком представке. Они су приметили да се тужени распитивао да ли је подносиољка представке заинтересована за виђање са М. Ј. и да је дозвољавао да је њен старији полубрат редовно посеђује (син подносиољке представке).

59. Подносиољка представке се 18. и 19. септембра 2007. године обратила и једном и другом центру за социјални рад, наводећи да јој тужени није дозвољавао никакав контакт са М. Ј., чак ни телефоном. Она је од оба центра затражила покретање поступка ради лишења родитељског права туженог.

60. Подносиољка представке је 31. децембра 2007. године обавестила Центар за социјални рад Палилула да се поново удала и да

је променила презиме. Кад је Центар затражио да присуствује планираним виђањима са М. Ј., она је рекла да нема довољно новца да путује у Београд и да се плаши туженог.

61. Упркос чињеници да решење о привременој мери од 15. јуна 2006. године више није важило, подносиатељка представке је тражила његово извршење у шест писаних захтева које је поднела Четвртом општинском суду у Београду од септембра 2007. године до јануара 2008. године. Овај суд је 18. јануара 2008. године донео решење о извршењу с тим у вези. Међутим, суд је накнадно, после примедбе туженог, обуставио извршни поступак.

62. Подносиатељка представке је на рочишту 1. октобра 2008. године нагласила да кћерку није видела од 7. јула 2006. године и ургирала код Општинског суда да промени место њихових планираних сусрета на место пребивалишта подносиатељке представке. Она је поновила да нема довољно новца да путује у Београд сваке седмице да се види са кћерком. Када ју је суд питао да ли жели да се са кћерком види тог истог дана, подносиатељка представке је рекла да се плаши туженог, као и реакције њене кћерке кад је види.

63. Према извештају Центра за социјални рад Палилула од 16. августа 2010. године, подносиатељка представке је 6. маја 2009. године затражила од Центра за социјални рад да са М. Ј. организује виђење по први пут у складу са другим решењем о привременој мери од 11. децембра 2006. године. Упркос упозорењу Центра да је потребно предузети одговарајуће кораке да се М. Ј. припреми за предстојеће посете после дужег одсуства бриге и контакта између њих, подносиатељка представке је наводно инсистирала да се виђа са М. Ј. почев од 8. маја.

64. Изгледа да се од 8. маја 2009. године подносиатељка представке редовно виђала са М. Ј. Међутим, стручњаци Центра за социјални рад су саопштили да подносиатељка представке заправо није свесна да одсуство мајке може да има јак утицај на њену кћерку и да кћерка може од ње да се отуђи. Иако је инсистирала на емотивном реципроцитету од кћерке, контакт је за дете био значајан извор стреса, па је плакало, крило се иза оца, упорно избегавало да погледа мајку, одбило поклоне подносиатељке представке и тврдило да ју је она тукла. Упркос томе, подносиатељка представке је систематски оптуживала туженог да злоупотребљава свој положај родитеља коме је поверено привремено вршење родитељског права и да утиче на став М. Ј. према њој.

65. Центар је такође обавестио о озбиљно нарушеном односу родитеља и амбивалентном приступу туженог важности контакта М. Ј. са њеном мајком. Ради унапређења односа између родитеља и родитеља и детета, Центар је 10. маја 2010. године на сопствени предлог донео решење да Саветовалиште за брак и породицу обавља

корективни надзор над вршењем родитељских права, најмање шест месеци. Ово саветовалиште је требало да ради са родитељима како би им помогло да боље разумеју своја родитељска права и одговорности, као и потребе њихове кћерке. Пошто су прошли ову терапију, Центар је требало да оцени промене у њиховим ставовима и приступима у вршењу родитељских улога, као и да процени потребу за даљим мерама ради заштите права М. Ј. Тужени је такође требало да М. Ј. редовно доводи у саветовалиште, које би радило на побољшању њене мотивације у покушајима да се спасе њен контакт са подносиоцем представке.

В. Поступак за лишење родитељских права

66. Подносиоца представке је 4. децембра 2006. године покренула поступак против П.Ј., затраживши да он буде лишен родитељског права због понашања према њиховој кћерки. Изгледа да је П. Ј. поднео исти захтев против подносиоца представке и да је надлежни суд на крају спојио та два поступка.

67. Током поступка, 11. септембра 2007. године подносиоца представке је тражила меру којим би суд забранио насиље у породици. Тврдила је да јој П. Ј. прети, због чега се плашила да долази на заказана виђања са својом кћерком.

68. Суд је 3. децембра 2007. године усвојио њен захтев и издао привремену меру забране да јој се П. Ј. приближава и даље узнемирава.

69. Међутим, Окружни суд је 6. новембра 2008. године укинуо привремену меру по жалби и вратио предмет на поновно разматрање.

70. Суд је 2. фебруара 2009. године одлучио да поступак за заштиту од насиља у породици одвоји од поступка за лишење родитељског права.

71. У вези са поступком за заштиту од насиља у породици, Први општински суд у Београду је 21. октобра 2009. године усвојио меру судске забране насиља у породици, тј. „вређања или другог безобразног, нескрупулозног или злурадог понашања” како је дефинисано чланом 197. став 6. Породичног закона. Он је посебно забранио туженом да подносиоца представке узнемирава годину дана, као и да не сме да се приближава подносиоци представке и месту њеног боравишта више од 500 метара, сем када је неопходно да би се омогућио контакт између ње и детета.

72. Апелациони суд је 13. маја 2010. године потврдио претходни део ове одлуке, други део укинуо због непостојања јасних и убедљивих разлога и вратио предмет на поновно разматрање.

73. Изгледа да је овај поступак још у току.

Г. Релевантне медицинске чињенице

74. Подносиоци представке је 1993. године установљена дијагноза интерстицијалног обољење плућа, а касније је постала депресивна и било јој је потребно повремено психијатријско лечење.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАЋЕ ПРАВО

1. *Закон о општем управном поступку; објављен у „Службеном листу Савезне Републике Југославије“ – Сл. лист СРЈ бр. 33/97, 31/01 и 30/10)*

75. Члан 110. наводи да надлежни орган може странку у управном поступку изузети од плаћања трошкова поступка, укључујући трошкове сведока и вештака, ако сматра да би плаћање ових трошкова утицало на појединачну и породичну добробит те странке и способност да се сама издржава.

2. *Друге релевантне одредбе*

76. Друге релевантне одредбе су утврђене у случајевима В. А. М. против Србије (број 39177/05, ст. 56-59 и 65-75, 13. март 2007. године), и Томић против Србије (број 25959/06, ст. 55-62 и 68-71, 26. јун 2007. године).

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 6. СТАВ 1. КОНВЕНЦИЈЕ

77. Ослањајући се на члан 6. Конвенције и члан 5. Протокола број 7, подносиоци представке се жалила због тога што парница за вршење родитељског права у току траје претерано дуго и да је то спречава у вршењу њених родитељских права.

78. Суд сматра да овај захтев подносиоци представке потпада под разматрање члана 6. Конвенције (види *Laino против Италије* [ВВ], број 3158/96, став 25., ЕЦХП 1999-1), који гласи како следи:

“Свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама ..., има право на ... расправу у разумном року пред ... судом ...“

А. Допуштеност

79. У релевантном тренутку Влада је изнела да подносиоци представке није исцрпела домаћа правна средства како се тражи према

члану 35. став 1. Конвенције, тиме што никада није тражила извршење решења о привременој мери од 11. децембра 2006. године.

80. Суд понавља да су правна средства која треба да се исцрпе према горе наведеној одредби само она која подносиоцу представке нуде реалне шансе за успех (види, међу многим другим ауторитетима, *Akdivar u други против Турске*, 16. септембар 1996. године, став 68., *Извештаји о пресудама и одлукама 1996-IV*). У конкретном случају, притужба подносиоца представке према члану 6. односи се искључиво на дужину поступка за вршење родитељског права који је она покренула 2006. године. Суд, као мериторан у предмету, према томе, разматра аргумент неисцрпљења у односу на питање неизвршења решења о привременој мери према члану 8. у даљем тексту.

81. У вези са самом дужином, Суд, међутим, не може да прихвати да се захтев за извршење решења о привременој мери може сматрати правним средством које треба да се исцрпи у вези са дужином главног поступка. Због тога се примедба Владе у вези са овим мора одбити.

82. Суд констатује да ова притужба није очигледно неоснована у смислу значења члана 35. став 3. Конвенције. Он даље констатује да није недопуштена по било ком основу. Због тога се она мора прогласити допуштеном.

Б. Основаност

83. Влада је тврдила да се свеукупна дужина поступка може објаснити сложеношћу парничног поступка. Посебно, он је подразумевао веома осетљива питања породичних односа, разне поступке који се укрштају, многе судске кораке предузете са обимним писаним захтевима, као и чињеницу да подносиоца представке живи ван Београда, где се налази Општински суд.

84. Подносиоца представке је остала при ставу да је поступак трајао предуго. Домаћи органи су превидели шта је у питању у поступку и нису предузели никакве кораке да поступак убрзају и омогуће подносиоцима представке да успостави правилан и сталан квалитетан однос са дететом.

85. Суд подсећа да се разумност дужине поступка мора ценити у светлу околности предмета и позивањем на следеће критеријуме: сложеност предмета, понашање подносиоца представке и релевантних органа и која је важност спора за подносиоца представке (види, међу многим другим ауторитетима, *Frydlender против Француске* [BB], број 30979/96, став 43., ЕЦХР 2000-VII). У предметима који се односе на грађански статус, такође је релевантан значај спора за подносиоца представке, па је потребна посебна марљивост с обзиром на могуће последице које може имати претерана дужина поступка, посебно

уживање права на поштовање породичног живота (види *Laino*, цитиран у горњем тексту, став 18.). Посебна марљивост је нарочито потребна у предметима у којима се спорни поступак односи на издржавање детета (види *V. A. M. против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 101.).

86. Период који треба узети у обзир почео је 20. фебруара 2006. године, када је подносиатељка представке поднела грађанску тужбу, која још није решена. Стога она траје пет година и два месеца на једном нивоу судске надлежности.

87. Суд констатује да је на почетку спорни поступак био осетљиве природе у вези са питањима вршења родитељског права и издржавања и да се може сматрати да је донекле сложен. Међутим, с тим у вези, питања о којима је реч у овом поступку су јасно од велике важности за подносиатељку представке, и да штавише, Конвенција као и релевантно домаће право захтевају посебну пажњу у свим питањима у вези са дететом.

88. У вези са понашањем органа, Суд је идентификовао неколико значајних пропуста у раду и пропусте да се обезбеди брз завршетак поступка о коме је реч: (а) изгледа да су бројна рочишта одложена од покретања поступка, укључујући и четири рочишта која су одложена из разлога у вези са унутрашњом организацијом (иако се одлагање рочишта због штрајка Удружења адвоката не може приписати Држави (види *Pafitis и други против Грчке*, 26. фебруар 1998. године, став 96., *Извештаји о пресудама и одлукама 1998-1*)); (б) било је потребно више од годину дана да се здруже тужбе које су стране у поступку поднеле ради истог завршетка у једном поступку; (в) било је потребно више од годину дана и два месеца да се донесе одлука о решењу о привременој мери; (г) Општинском суду је било потребно месец и по дана да жалбу туженог на решење о привременој мери виђања детета проследи Окружном суду у хитном случају као што је овај; (д) домаћи судови нису предузели суштинске процедуралне кораке, бар у периоду између 16. јуна и 19. децембра 2008. године, као и између 9. децембра 2009. године и 17. јуна 2010. године; (ђ) Влада није дала никакво објашњење закашњења од шест месеци до ког је дошло због судске одлуке о промени здравствене установе ради обезбеђења извештаја вештака.

89. Понашање подносиатељке представке није значајно допринело процесном одуговлачењу на које се жали, изузев можда седам дана у вези са њеним захтевом за изузеће председавајућег судије, као и одлагању рочишта заказаног за 30. септембар 2009. године. Примедба Владе да подносиатељка представке не живи у Београду и да постоји велики број правних аргумената, са обимним писаним захтевима, не може се прихватити као довољан разлог да предмет од таквог значаја за странке буде у току већ пет година и два месеца без изгледа да ће се брзо завршити.

90. У вези са његовом судском праксом о овом предмету (види, на пример, *Laino*, цитирана у горњем тексту, став 22.; *V. A. M. против Србије*, цитирана у горњем тексту, став 111.; *Johansen против Норвешке*, 7. август 1996. године, *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-III, став 88; и *H.N. против Пољске*, број 77710/01, став 95., 13. септембар 2005. године), као и важношћу предмета поступка и захтевом да се поступа са посебном марљивошћу, укупна дужина поступка у конкретном случају је била прекомерна, а захтев „разумног рока” није испуњен.

91. Сходно томе, дошло је до повреде члана 6. став 1. Конвенције.

II. НАВОДНА ПОВРЕДА ЧЛАНА 8. КОНВЕНЦИЈЕ У ВЕЗИ СА НЕИЗВРШЕЊЕМ РЕШЕЊА О ПРИВРЕМЕНОЈ МЕРИ

92. Подносиатељка представке се даље жалила због неизвршења решења о привременим мерама од 15. јуна и 11. децембра 2006. године чиме је повређено њено право на поштовање породичног живота.

93. Суд сматра да ову притужбу треба разматрати према члану 8. Конвенције, који предвиђа следеће:

„1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

Јавне власти неће се мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.“

94. Суд констатује да обострано уживање родитеља и детета у заједничком друштву представља основни елемент „породичног живота” у смислу члана 8. Конвенције (види, међу многим другим ауторитетима, *Мопору против Румуније и Мађарске*, број 71099/01, став 70., 5. април 2005. године, и *V. A. M. против Србије*, цитиран у горњем тексту, став 130.). Иако је примаран циљ члана 8. да заштити појединца од произвољних радњи државних органа, поред тога постоје и позитивне обавезе својствене делотворном „поштовању“ породичног живота. У оба контекста, мора се водити рачуна да се између супротних интереса појединца и заједнице као целине постигне правична равнотежа; у оба контекста држава ужива одређени простор за процену (види *Keegan против Ирске*, пресуда од 26. маја 1994. године, став 49., серија А број 290).

95. Суд подсећа да обавеза националних органа да предузму мере да олакшају поновно спајање родитеља и деце није безусловна, пошто поновно спајање родитеља са дететом које је неко време живело са другим лицима можда неће моћи да се одмах догоди, а можда ће бити потребне и припремне мере с тим у вези. Природа и обим те припреме

зависиће од околности сваког случаја, али ће разумевање и сарадња свих заинтересованих увек бити важан састојак. Иако национални органи морају учинити све да олакшају ту сарадњу, свака обавеза примене принуде у овој области мора бити ограничена пошто се морају узети у обзир интереси као и права и слободе свих заинтересованих, а посебно најбољи интереси детета. У предметима у вези са извршењем одлука у сфери породичног права, Суд је више пута констатовао да је одлучујуће да ли су национални органи предузели све неопходне кораке да олакшају извршење, у оној мери у којој се то може разумно захтевати у посебним околностима сваког предмета (види, међу многим другим ауторитетима, *Hokkanen против Финске*, 23. септембар 1994. године, став 58., серија А број 299-А; *Niutinen против Финске*, број 32842/96, ст. 127-128, ЕЦХР 2000-VIII; *Glaser против Уједињеног Краљевства*, број 32346/96, став 66., 19. септембар 2000. године; *Hansen против Турске*, број 36141/97, ст. 97-99, 23. септембар 2003. године; *Kallo против Мађарске* (одлука), број 70558/01, 14. октобар 2003. године; *Tomić против Србије*, број 25959/06, ст. 100-102, 26. јун 2007. године; *Felbab против Србије*, број 14011/07, ст. 67, 14. април 2009. године; и *Krivošej против Србије*, број 42559/08, став 52., 13. април 2010. године).

96. У овом контексту, о адекватности неке мере се суди на основу брзине њеног спровођења, пошто протек времена може имати непоправљиве последице за односе између детета и родитеља са којим дете не живи (види *Tomić*, цитиран у горњем тексту, став 101).

(а) У вези са решењем о привременој мери од 15. јуна 2006. године (види став 12. у горњем тексту)

97. Суд на почетку примећује да су, после предлога подносиољке представке да се донесе решење о привременој мери ради регулисања њеног контакта са кћерком, органи одмах донели решење о привременој мери и одмах предвидели виђање са дететом у локалном центру за социјални рад 7. јула 2006. године (види ст. 12 и 47. у горњем тексту). С обзиром на почетно неуспешно поновно спајање са дететом, Суд прво примећује да је очигледно било неопходно одређено прилагођавање плана посете да би се поново успоставио квалитетнији контакт. Он даље констатује да је Центар настојао да прилагоди план посета тиме што је предложио да се будућа виђања планирају петком, у парку у близини стана туженог у Београду, пре него што подносиољка представке и М. Ј. проведу целу недељу дана заједно. Међутим, упркос упутствима Центра, испоставило се да је подносиољка представке наставила да петком одлази у просторије локалног центра за социјални рад како је планирано судским решењем о виђању са дететом, чиме је пропустила четири виђања у Београду,

због страха да се са кћерком види само у присуству туженог, инсистирајући да се са њом види у Лозници. Према томе, подносиатеља представке се није прилагодила новој неповољној ситуацији, а није учинила ни додатне напоре да јој се прилагоди.

98. Друго, иако се из материјала које Суд поседује не види да су органи за социјални рад или надлежни суд предузели додатне кораке да олакшају даље виђање подносиатеље представке и њене кћерке, Суд не може размишљати о томе да ли је центар за социјални рад предузео одговарајуће мере да побољша квалитет односа између странака у поступку и да ли је погоршање контакта могло да се спречи одговарајућим извршењем првог решења о привременој мери.

99. Најзад, ово решење о привременој мери остало је неизвршено од 7. јула 2006. године до 11. децембра 2006. године, наиме највише пет месеци, када му је престала свака важност у сврхе извршења (види ст. 47-51 у горњем тексту).

100. Сходно томе, с обзиром на простор за процену који уживају надлежни органи Србије и дужину неизвршења решења о виђању са дететом, Суд сматра да је ова притужба очигледно неоснована и да се мора одбацити у складу са чланом 35. ст. 3 и 4. Конвенције.

(b) У вези са решењем о привременој мери од 11. децембра 2006. године (види став 20. у горњем тексту)

101. Влада је изнела да подносиатеља представке није исцрпела домаћа правна средства према члану 35. став 1. Конвенције, пошто до релевантног датума није захтевала извршење другог решења о виђању са дететом, које је донето 11. децембра 2006. године. Штавише, она је суд довела у заблуду захтевајући извршење решења о привременој мери од 15. јуна 2006. године, које више није важило. Влада је изнела да су „домаћи органи који се баве предметом подносиатеље представке предузели све могуће радње како би сачували правилан развој односа подносиатеље представке са дететом“, али да подносиатеља представке, међутим, није била довољно активна.

102. Суд не сматра неопходним да одлучује о приговору Владе у вези са неисцрпљивањем, пошто је овај део представке у сваком случају недопуштен, из доле наведених разлога.

103. Суд констатује да је подносиатеља представке незадовољна другим решењем о привременој мери од 11. децембра 2006. године, пошто јој оно омогућава да виђа М. Ј. ограничено два сата сваког петка, у присуству социјалног радника и П. Ј. у Центру за социјални рад Палилула у Београду. Међутим, задатак Суда није да одлучује са којим родитељем дете треба да живи нити да ли су закључци домаћих судова с тим у вези погрешни, поготову, пошто подносиатеља представке није образложила ниједну значајну нити очигледну неадекватност одлука донетих на домаћем нивоу. Оно што је за Суд

одлучујуће је да ли су поновним спајањем родитеља са децом национални органи предузели све неопходне кораке да таква виђања олакшају као што се може разумно захтевати у посебним околностима сваког предмета (види став 95. у горњем тексту).

104. Суд примећује да подносиатеља представке заиста није тражила формално извршење тог другог решења о привременој мери до 6. маја 2009. године (види став 63. у горњем тексту), нити је дошла на неко од планираних виђања са дететом у Центру за социјални рад Палилула до 8. маја 2009. године тврдећи да би била изложена великој патњи и опасности од виђања са туженим истом приликом (види став 64. у горњем тексту).

105. Суд прихвата да се подносиатеља представке можда бојала понашања њеног бившег партнера на основу његовог наводног увредљивог и дрског понашања (види ст. 67-73 у горњем тексту). Међутим, пошто је она већ покренула одговарајући поступак против њега ради заштите од таквог понашања, као и неколико других парничних или кривичних поступака, тешко је разумети зашто је каснила са подношењем предлога за извршење у вези са решењем о привременој мери, и зашто није долазила на планирана виђања да би видела своје дете у присуству социјалних радника.

106. Када је Центар за социјални рад Палилула затражио од ње да почне да долази на планиране састанке са М. Ј., она је рекла да нема довољно новца да путује у Београд и да се плаши туженог. Штавише, на рочишту одржаном 1. октобра 2008. године, када јој је понуђено да види своју кћерку тог истог дана, подносиатеља представке је тврдила да се плаши туженог, као и реакције њене кћерке кад је види (види ст. 60 и 62. у горњем тексту).

107. Суд прво констатује да подносиатеља представке није ниједном затражила да буде ослобођена обавезе плаћања трошкова поступка у вези са вршењем родитељских права, што јој омогућава Закон о управном поступку, ако ти трошкови штете појединцу и добробити и стабилности његове/њене породице (види став 75. у горњем тексту).

108. Он даље примећује да је, према извештају Центра за социјални рад Палилула, једном другом приликом, у мају 2009. године, подносиатеља представке затражила од њега да организује хитно виђање (два дана касније) са М. Ј. упркос упозорењу да је потребно да се предузму одговарајући кораци да се М. Ј. припреми за предстојеће посете после дужег одсуства бриге и контакта између њих (види став 63. у горњем тексту). У спису предмета не постоји ништа што би указало на неки прихватљив разлог да подносиатеља промени став по овом питању.

109. Најзад, чим се подносиатеља представке обратила Центру за социјални рад Палилула 6. маја 2009. године, почела је редовно да се

виђа са кћерком, у складу са другим решењем о виђању са дететом, у присуству туженог. Иако сам тужени није много сарађивао за време поновних спајања са дететом, изгледа да он није претио подносиољки представке нити јој се обраћао на увредљив начин.

110. Ако узме у обзир само документацију коју поседује, Суд такође примећује да су органи Тужене државе очигледно издали одређене одлуке и извештаје у току парничног поступка, иако нису учињени посебно делотворни напори да се окрене спирала која је ишла надолe у односима између подносиољке представке и детета у једном периоду између доношења другог решења о привременој мери и предлога подносиољке представке за извршење ове мере. Међутим, после предлога подносиољке представке за извршење тог решења, стручњаци Центра су очигледно олакшали њихов редован контакт у заштићеној средини, како је утврђено судским решењем.

111. У вези са негативним односима између родитеља и детета и родитеља и све очигледнијим емотивним штетама него користима од планираних сусрета између подносиољке представке и њене кћерке, само и једноставно ослањање на судска решења ради организовања поновних сусрета очигледно не би било довољно. С тим у вези, Суд констатује да је Центар за социјални рад Палилула преусмеравао напоре од поновљених покушаја да се наметне контакт између мајке и М. Ј. и толерисање сукоба између родитеља ка проактивнијем приступу. Центар је донео сопствени предлог решења да Саветовалиште за брак и породицу корективно прати вршење родитељских права странака минимално шест месеци, као и о мотивационој терапији за М. Ј. са циљем да се њен однос са подносиољком представке поправи. Он је такође најавио да ће предузимати даље мере пошто добије извештај о успеху горе наведене терапије. Најзад, Суд констатује да би у будућности требало створити прописне услове како би се подносиољка представке могла виђати са М. Ј. како је утврђено решењем о привременој мери од 11. децембра 2006. године. Ово остаје обавеза коју органи Државе треба да испуне.

112. У овим околностима се не може закључити да су органи пропустили да предузму све неопходне кораке да подносиољку представке споје са њеном кћерком или да осигурају извршење решења о привременој мери. Произлази да је ова притужба очигледно неоснована и да се мора одбацити у складу са чланом 35. ст. 3 и 4. Конвенције.

III. ПРИМЕНА ЧЛАНА 41. КОНВЕНЦИЈЕ

113. Члан 41. Конвенције предвиђа:

„Када Суд утврди прекршај Конвенције или протокола уз њу, а унутрашње право Високе стране уговорнице у питању омогућава само делимичну одштету, Суд ће, ако је то потребно, пружити правично задовољење оштећеној странци.”

А. Штета

114. Подносиатељка представке је тражила 20.000 евра (ЕУР) на име нематеријалне штете.

115. Влада је оспорила овај захтев.

116. Суд сматра да је подносиатељка представке морала претрпети нематеријалну штету. Пресуђујући на основу правичности, он јој додељује 2.600 евра, плус порез који се може наплатити на тај износ.

Б. Трошкови

117. Подносиатељка представке је такође тражила 94.630 српских динара (РДС) (приближно 1.300 евра) на име трошкова пред Судом.

118. Влада је сматрала да је овај захтев превисок.

119. Према пракси Суда, подносилац представке има право на накнаду трошкова само у оној мери у којој је показано да су они заправо и неопходно настали и да су разумни у погледу износа (видети, на пример, *Iatridis против Грчке* (правично задовољење) [ВВ], број 31107/96, став 54., ЕЦХР 2000-ХI). На основу информација које поседује и горе наведених критеријума, Суд сматра оправданим да у потпуности досуди износ који подносиатељка представке тражи за поступак пред њим.

В. Законска камата

120. Суд сматра да је примерено да затезна камата буде заснована на најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена.

ИЗ ТИХ РАЗЛОГА, СУД

1. *Проглашава* једногласно притужбу у вези са прекомерном дужином поступка допуштеном, а преостали део представке недопуштеним;
2. *Утврђује* гласовима шест против једног да је дошло до повреде члана 6. став 1. Конвенције у вези са дужином поступка;
3. *Утврђује* гласовима шест против једног

(а) да Тужена држава треба да исплати подносиољки представке у року од три месеца од датума када ова пресуда постане правоснажна, у складу са чланом 44. став 2. Конвенције, следеће износе, који ће се претворити у српске динаре по стопи важећој на дан исплате:

(i) 2.600 евра (две хиљаде шест стотина евра) на име нематеријалне штете, плус сваки порез који може бити наплатив,

(ii) 1.300 евра (једна хиљада три стотине евра) на име трошкова, плус сваки порез који се може наплатити подносиољки представке;

(б) да по истеку горе наведена три месеца до исплате, треба платити обичну камату на горе наведени износ по стопи која је једнака најнижој каматној стопи Европске централе банке уз додатак од три процентна поена;

4. *Одбија* једногласно преостали део захтева подносиољке представке за правично задовољење.

Састављено на енглеском језику и достављено у писаној форми на дан 19. априла 2011. године у складу са правилом 77 ст. 2 и 3 Пословника Суда.

Françoise Elens-Passos
Заменик секретара

Françoise Tulkens
Председник

У складу са чланом 45. став 2. Конвенције и Правилем 74 став 2.Пословника Суда, уз ову пресуду прилаже се следеће посебно мишљење судије David Thór Björgvinsson.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ СУДИЈЕ DAVID THÓR BJÖRGVINSSON

Гласао сам против већинског мишљења о повреди члана 6. став 1. иако признајем да је период од више од пет година пред једним нивоом судске надлежности дуго време. Међутим, то само по себи није довољно да се утврди повреда члана 6. став 1. пошто се оправданост дужине поступка мора ценити у светлу околности сваког предмета.

На почетку желим да ставим следеће примедбе. Прво, пошто Конвенција штити основна људска права, повреда члана 6. став 1. на основу дужине поступка треба да се утврђује само у предметима који откривају очигледне и озбиљне недостатке у раду домаћих судова у питању који се свode на ускраћивање правде и где се истински може рећи да су прекршена основна процесна права подносиоца представке. Друго, повреде би требало утврдити само када се могу открити дуги периоди неактивности који се јасно приписују Држави. Треће, подносилац представке мора да покаже да је он или она учинио напор да се поступак који наводно касни убрза, чиме се изражава интерес да се поступак води брже. Четврто, подносилац представке мора да покаже да он или она није значајно допринео наводном кашњењу због његовог или њеног сопственог понашања.

Користећи ове критеријуме дошао сам до закључка да није било повреде члана 6. став 1. у овом предмету. Моји су разлози следећи:

Прво, иако предмети у вези са вршењем родитељског права и издржавањем нису компликовани са правног становишта, сложио бих се са већином да су они осетљиве природе и да они садрже извесну сложеност (види став 87. пресуде). Један од главних фактора који доводе до одуговлачења у таквим поступцима су процене и извештаји вештака који се морају урадити да би се оценило шта је у најбољем интересу детета, а у оквиру овог предмета урађено је неколико таквих извештаја. Међутим, у овом предмету сложеност је углавном процесне природе, пошто су убрзо после покретања главне расправе, странке затражиле привремене мере за поверавање права виђања, односно привремено вршење родитељског права. Поступак се завршио 14. фебруара 2007. године решењем Округног суда у Београду којим се подносилац представке дају ограничена права виђања. Округни суд је захтев туженог за привремено вршење родитељског права усвојио 6. јуна 2007. године. Осим тога, поставила су се питања у вези са извршењем решења о привременом виђању (види ст. 47-65). Штавише, подносилац представке је против туженог покренула још два додатна поступка, наиме један за лишавање његових родитељских права 4. децембра 2006. године и други за привремену судску забрану у вези са насиљем у породици 11. септембра 2007. године. Изгледа да је овај поступак још у току. Стога ми у овом предмету имамо

компликовану ситуацију разних поступака који се преклапају, што прилично доприноси свеопштој сложености поступка за вршење родитељских права и издржавање и проузрокује даља одуговлачења.

Друго, не слажем се са оценом већине да подносиатељка представке није значајно допринела процесном одуговлачењу на које се жали, изузев, као што је наведено у пресуди, „можда седам дана у вези са њеним захтевом за изузеће председавајућег судије и, такође, у вези са одлагањем рочишта за 30. септембар 2009. године“ (види став 89.). Ова оцена превиђа чињеницу да је подносиатељка представке истовремено против туженог покренула разне поступке који су, као што је горе речено, неизбежно допринели свеопштем одуговлачењу. Осим тога, примећујем да је, као што је речено у ставу 34., наводно понашање подносиатељке представке допринело одуговлачењу у изради мишљења вештака која су била неопходна и што је подносиатељка представке касније ставила примедбе на мишљења вештака. Иако је то, наравно, процесно право подносиатељке представке, оно неизбежно доводи до даљих одуговлачења (види ст. 40 и 41.). Даље, додао бих да је рочиште планирано за 8. јул 2009. године одложено зато што је подносиатељка представке именовала адвоката коме је било потребно неко време да проучи спис предмета (види став 36.). Тај исти адвокат је затим тражио одлагање рочишта планираног за 30. септембар 2009. године (види став 37.). Касније, рочиште планирано за 11. новембар 2009. године је одложено због штрајка Удружења адвоката, чији је члан вероватно адвокат подносиатељке представке. Ја стога верујем да већина потцењује допринос подносиатељке представке и њеног адвоката свеопштем кашњењу поступка.

Треће, ни на једном месту у спису предмета се не указује да је подносиатељка представке учинила било какав напор да се поступак убрза на националном нивоу.

Сложио бих се са већином да се, како је наведено у ставу 88. пресуде, могу открити одређене неправилности које се приписују Држави. Међутим, ако се у обзир узме поступак као целина, преклапања разних поступака, допринос саме подносиатељке представке одуговлачењима и чињеница да она ниједном ни у једној фази поступка није учинила никакав напор да се поступак убрза, верујем да ове неправилности не откривају тако очигледне и озбиљне недостатке у раду домаћих судова које представљају кршење основних процесних права подносиатељке представке према члану 6. став 1. Конвенције.